

a editoři zcela záměrně upustili od vlastní interpretace, či diskuse s autorkou výzkumu. Předložili tak odborné veřejnosti surová data, s nimiž je možné dále pracovat. Lahovické pohřebiště stálo na počátku systematického výzkumu raně středověkých pohřebišť v Čechách. Současným edičním počinem je sice splacen letitý dluh české středověké archeologie, cesta k důkladnému poznání lahovického pohřebiště, ale i dalších raně středověkých pohřebišť se však teprve otevírá.

MARTIN ČECHURA

Elisabeth NOWOTNY, *Die früh- bis hochmittelalterliche Siedlung von Mitterretzbach, Niederösterreich*, Universitätsverlag der Donau-Universität Krems, Krems 2015 (= Archäologische Forschungen in Niederösterreich 1)

255 s., ISBN 978-3-902505-75-1

Míra zpracování archeologických výzkumů není v Dolním Rakousku o mnoho lepší než v českém prostředí. Další příspěvek do skromného souboru publikovaných lokalit, jímž je monografie o osadě Mitterretzbach, je pro nás o to zajímavější, že pojednává o vsi, jež dnes leží na české hranici zhruba na úrovni Znojma. Jde navíc o místo osídlené již na počátku raného středověku, kdy tato oblast měla blíže k Moravě než ke karolínské Východní Marce. Charakter hmotné kultury včetně objevených staveb ostatně dále svědčí o afinitě obyvatel této osady ke „slovanskému“ kulturnímu okruhu, kterou navíc v pozdějších staletích pro tuto oblast potvrzují historické prameny. I z tohoto důvodu je pro české medievisty zajímavé sledovat rozdíly a paralely k vývoji struktury osídlení na Moravě. Název knihy sice svádí k tomu, abychom v souladu tradiční českou periodizací uvažovali o 6./7.–13. století, avšak zde musíme mít na paměti, že německá historiografie počíná vrcholný středověk již na rozhraní 10./11. století.

Autorka se při zpracovávání výzkumu mohla opřít i o celou řadu přírodovědných analýz, bez nichž by dnes naše poznání tehdejšího běžného života bylo o mnoho chudší. Uvádí, že nejvýznamnější obilovinou bylo proso, jež představovalo až 75 % nalezených vzorků. Pokud jde o doklady konzumace masa, podařilo se zjistit nejčastější výskyt hovězích kostí (v 80 % náleží), méně často pak kosti z prasete (60 %), případně ze skopového dobytka (45 %). Struktura osteologických

dokladů konzumace zvířat z Mitterretzbachu tak odpovídá standardu běžnému na lokalitách podobného typu. Prozkoumané sídliště nebylo pouze zemědělského charakteru, neboť se podařilo identifikovat stopy po zpracování železné rudy, ale také barevných kovů.

Autorka snesla určité doklady a indicie pro proměnu struktury tamního osídlení, během níž byly pozemnice nahrazovány zřejmě dvorcovým uspořádáním. Ovšem sama upozornila na to, že tento typ nové strukturae osady dokládá pouze uspořádání staveb, zatímco např. ploty a jiné hraniční prvky se rozeznat nepodařilo. Navíc bylo na zkoumaném sídlišti možno doložit pouze jedno podobné uskupení staveb. Proto je autorka ve svých soudech ohledně průběhu těchto procesů i výsledné podoby sídliště nanejvýše opatrná. Knihu, na které se vedle Elisabeth Nowotny podílela dílčími sondami řada dalších specialistů (Andreas G. Heiss, Marianne Kohler-Schneider, Manfred Linner, Reinhard Roetzel, Manfred Schmitzberger a Silvia Wiesinger), uzavírají úvahy nad významem nedalekých pohřebišť spolu s celou řadou dílčích přírodovědných analýz, které poskytují argumenty pro předchozí syntetické pojednání.

DAVID KALHOUS

REGIONALIA

František KUBŮ – Petr ZAVŘEL, *Zlatá stezka. Historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty. 4. Úsek státní hranice – Pasov*, Prachatické muzeum Prachatice, Prachatice 2015

672 s., ISBN 978-80-87421-21-5

Objemnou, bohatě vypravenou publikací s množstvím fotografií, nákresů a mapek završila autorská dvojice František Kubů – Petr Zavřel svůj dvacetiletý výzkum staré přeshraniční komunikace Zlaté stezky, spojující české země s obchodem plynoucím z bavorského Pasova. Nutno říci, že průzkum byl završen úspěšně. Poslední díl, zabývající se situací na německé straně hranic, poskytuje stejně jako předchozí texty detailní popis pozůstatků všech větví cesty v terénu, nákresy nejvýznamnějších předmětů nalezených pomocí

systematického procházení inkriminovaných míst s detektorem kovů i analýzu dochovaných relevantních archivních pramenů. Kniha může sloužit jako katalog nálezů a nálezových situací, i jako průvodce po místech, kudy Zlatá stezka procházela.

Autoři se zároveň pokusili podat souhrnný přehled dějin pasovského biskupství se zaměřením na souvislosti s dějinami zkoumané komunikace a předložili také kapitulu o možných obchodních vazbách Čech a Bavorska v období pravěku. Tyto části lze však chápat pouze jako velmi stručný úvodní vhled do bohaté problematiky, přičemž zároveň ukazují limity předloženého výstupu – do budoucna bude potřeba věnovat se dále historickým cestám a jejich vývoji ve vnitrozemí obou zemí, dopravním vazbám pravěkých i středověkých sídel a bude nutno detailněji zohlednit význam alpských těžebních středisek i nákladní přepravy po Innu, Salzachu i Dunaji pro české hospodářství. Výhoda zkoumání přechodů přes šumavský pohraniční hvozď spočívá v ucelenosti a přehlednosti dané problematiky a zdrojů našich informací, nevýhoda tkví v relativně malých vývojových proměnách dopravní sítě a také ve faktu, že cesty přes české pohraniční hory a přes Šumavu zvláště představovaly specifický případ, který nelze aplikovat na jiné regiony.

Oproti předchozím dílům poskytuje tato kniha sérii fotografií laserového skenování terénu, na jehož současné kvalitě již můžeme velmi plasticky vidět řadu detailů z terénu, průběhy úvozů a úvozových polí nevyjímaje. Laserové skenování velmi usnadňuje průzkum tím, že upozorní na místa, kam se vypravit. Zároveň ale představuje i nové možnosti prezentace terénních situací. U mapování pozůstatků dálkových cest, extrémně náročného na plošný záběr terénních prací, je laserové snímkování prospěšné dvojnásob, i když je zřejmé, že osobní znalost terénu a jeho prospekci nahradit nemůže.

Knihu vhodně doplňuje CD-ROM s obrázky mapek a laserových skenů, které lze využít při cestě do terénu. Pro identifikaci jednotlivých popisovaných míst by snad bylo vhodné udávat také souřadnice WGS, ale publikace pro svou celkovou přehlednost i tak umožňuje snadnou orientaci v krajině.

TOMÁŠ KLIMEK

*Dějiny města Plzně, díl 1:
Do roku 1788*, edd. Jaroslav DOUŠA –
Marie MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ,
Plzeň 2014

888 s., ISBN 978-80-87911-02-0

Plzeň patří společně s Prahou a Brnem k městům, jimž se ve 20. století dostalo monografického zpracování nejčastěji. V šedesátých letech, kdy vyšel díky Miroslavu Bělohávkovi první svazek dějin Plzně (1965), byla západočeská metropole dokonce výjimkou. Za uplynulé půlstoletí však výzkum středověkých dějin Plzně natolik pokročil, že se kolektiv povětšinou plzeňských autorů vedených archiváři Jaroslavem Doušou a Marií Malivánkovou Waskovou rozhodl vydat nové plzeňské dějiny. První, velmi rozsáhlý a obrazovým doprovodem bohatě dokumentovaný svazek je pokusem o komplexní obraz města s důrazem na politické, hospodářské i kulturní dějiny. Ve své recenzi nechám stranou kapitoly věnované pravěkému a raně středověkému osídlení, stejně jako pasáže o dějinách umění a celou část o období po roce 1526.

Nejvýznamnější a oproti roku 1965 v mnohém objevené poznatky o počátcích plzeňských dějin pocházejí z archeologických výzkumů, jež byly v Plzni podniknuty v souvislosti s rozvojem města po listopadu 1989. Z tohoto důvodu považují obě archeologické kapitoly *Stará Plzeň v raném středověku* (Karel Nováček) a *Transformace Staré Plzně ve 13. století* (Radek Široký, K. Nováček) za nejpřínosnější. Na rozdíl od dalších kapitol v nich autoři podávají i hutný přehled dosavadního bádání, s důrazem na vskutku zásadní proměny archeologického poznání města (ve svých textech využívají i mnohé dosud nepublikované záchranné výzkumy). Překvapivé je, že archeologie de facto potvrdila názory, které v 15. století hlásal Hilarius Litoměřický, tedy že město bylo se všemi právy přeneseno ze Staré Plzně na Novou Plzeň. Stará Plzeň vznikla v podhradí královského správního hradu. Kdy přesně k onomu přenesení práv na Novou Plzeň (asi 9 kilometrů vzdálené) došlo, však nedokáží plně zodpovědět ani archeologické výzkumy. Ještě v době sepsání *Maiestas Carolina* totiž jeho autoři počítali s existencí dvou nezcizitelných královských měst.

Samotný hrad, jehož živý provoz je archeologicky doložen hluboko do pozdního středověku, plnil správní funkce přinejmenším do roku 1361. Za mezník dominance Nové Plzně nad Starou Plzní autoři dalších kapitol považují rok 1381, kdy Nová Plzeň získala obdobně jako jiná královská města popravčí právo a stala se provolacím